

Fallvilt og dødsårsaker

Fallvilt-innsamlingen ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) har til hensikt å kontrollere at fredede arter som Direktoratet for naturforvaltning (DN) gir utstoppings-tillatelse for, ikke er ulovlig skutt. Samtidig ivaretas materiale til vitenskapelig bruk.

NINA registrerte nær 530 fugler i 1991. Blant disse var det 117 hønehauker, 100 spurvehauker og 67 kattugler.

Mest rovfugl og ugle

Vi mottok også fåtallige arter som kongeørn (5), jaktfalk (1) og hubro (5). Dessuten kom det inn endel sjøfugl, men rovfugl og ugler dominererte fuglematerialet.

Av pattedyr registrerte vi 206 otere, én jerv og to bjørner.

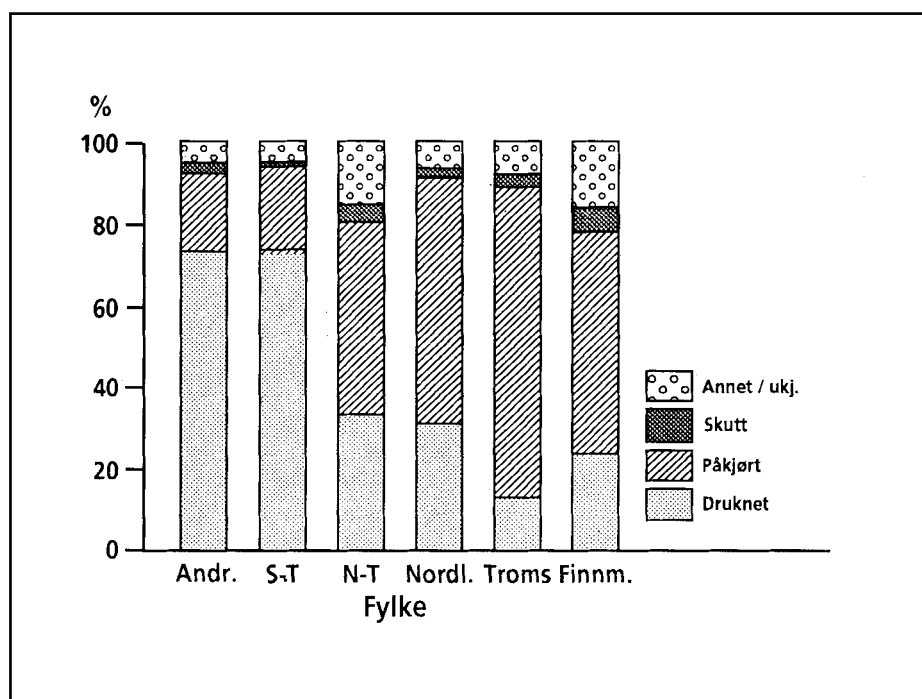
Haukene var hovedsakelig drept av kraftlinjer, eller var fløyet mot andre ting (buttflyging). Hønehauken var mest utsatt for kraftlinjer, mens spurvehauken var mest utsatt for buttflyging. Kattuglene var for en stor del påkjørt.

Dødsårsakenes fordeling

Fordelingen av dødsårsaker er trolig ikke tilfeldig, men forårsaket av artenes ulike leveområder og adferd. Nærmere analyse av materiale fra flere år vil kunne vise om forskjellene er generelle.

For de andre rovfuglene samlet var også påkjørsler, kraftlinjer og buttflyging de hyppigste dødsårsakene. Sjøfuglene var naturlig nok for det meste druknet i fiskeredskap.

Resultater fra oterinnsamlingen: Drukning i sør — påkjørslar i nord

Prosentvis fordeling av dødsårsaker for oter pr. fylke etter at oteren ble totalfredet i hele landet (dødsår 1983-90). Andr. = andre fylker.

Forskjellen i fordeling av dødsårsaker mellom fylkene var signifikant i oterinnsamlingen. Sørøver fra og med Sør-Trøndelag var de fleste oterne druknet. Fra Nord-Trøndelag og nordover dominerte påkjørsler.

DE FLESTE oterne som var druknet, var gått i torskereuser; denne redskapen har en ujevn geografisk fordeling. Tradisjonelt har torskereuser vært mye brukt i området Smøla-Hitra-Frøya, mens de er mindre vanlige lenger nord.

Forskjellen i torskereusernes tetthet mel-

lom nordlig og sørlig del av Møre og Romsdal kan være en medvirkende årsak til den store forskjellen i innsendte otere pr. kilometer kystlinje.

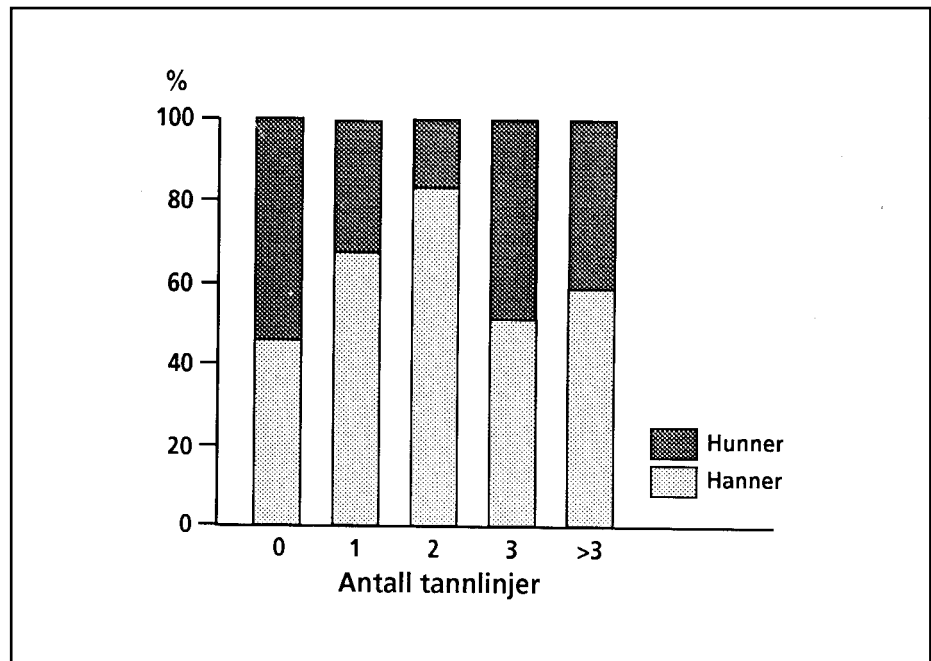
Sannsynligheten for påkjørsel kan også variere geografisk. Den er størst der veien går nær stranda. På grunn av topografi og bosetting er dette typisk for Nordland og Troms.

De fleste påkjørslerne skjedde dessuten i den mørke årstiden, trolig som følge både av lys- og snøforhold.

Økende stabilitet og varighet av vinterforhold og økende mørketid kan dermed øke risikoen for påkjørsler nordover. Det blir dermed vanskelig å trekke konklusjo-

Oterdød: Kjønns- og aldersfordeling

Kjønns- og aldersfordeling hos norske otere som er døde ved ulykker. Data fra oterskrotter som er samlet inn 1978-89. Antall tilvekstlinjer i tannsementen (= årringer i tannrota) indikerer alderskategori og ikke nødvendigvis nøyaktig alder i år.

Det er ønskelig å kunne anvende fallviltet til å studere populasjonsdynamikk, og da er det viktig å være klar over variasjonen i dødelighet mellom kjønn og alderskategorier.

TOTALT var det signifikant flere hanner enn hunner i materialet med dødsår 1977-90. Kjønnsfordelingen blant otere som var døde ved ulykker, var signifikant forskjellig mellom aldersgrupper.

Unge hanner mest utsatt

Unge hanner med 1-2 tilvekstlinjer i tannsementen, trolig 1-3 år gamle, var overrepresentert i forhold til yngre han-

ner og jevnaldrende hunner (se figuren). Dette tyder på at unge hanner er mer utsatt for ulykker (påkjørslar og drukning) enn andre kjønns- og alderskategorier, og at overdødelighet blant unge hanner var den viktigste årsaken til den skjeve kjønnsfordelingen.

Sosialt system årsak?

Det sosiale systemet kan være en av årsakene til dødeligheten blant unge hanner. Selv om den eurasiatiske oteren regnes som en ikke-sosial art, ser det ut til at nærbeslektede hunner danner klaner med felles aktivitetsområde, men med hver sine kjerneområder.

Antagelig må unge hanner forlate moras aktivitetsområde. Hannene har generelt større aktivitetsområde enn hunnene, men unge hanner kan holde til i små, ugunstige områder.

I et slikt system kan vi også vente at hannene er de første til å kolonisere ubrukte områder. I perioder eller områder med ekspanderende bestand kunne vi derfor vente en overvekt av hanner. Utvandring og større romlig aktivitet hos hanner kunne også tenkes å føre til spesielt stor risiko for påkjørslar, men kjønnsfordelingen var ikke signifikant forskjellig mellom år, fylker eller dødsårsaker.

Enestående materiale i verdenssammenheng

Fallviltmaterialet av norsk oter er enestående i verdenssammenheng for denne arten, på grunn av det store antallet dyr som er undersøkt.

Materialet kan likevel bli enda verdifulle for vitenskapelige formål ved fortsatt innsamling. Årsakene er:

◆ Til tross for betydelig usikkerhet i dette materialet, gjør det store antallet og den voksende tidsserien det mulig å:

1) Følge den årlige alders- og kjønns sammensetningen gjennom en rekke år.

2) Følge hvert årskull fra år til år.

◆ Kombinasjonen av disse to punktene kan gi hovedtrekkene i:

a) Alders- og kjønnsavhengig dødelighetsmønster.

b) Styrken av forskjellige årskull.

c) Endringer i reproduksjonsrate.

d) Bestandsendring.

Fallviltmaterialet er meget verdifullt som middel til å øke kunnskapen om oterens biologi, og til å overvåke oterbestanden med hensyn til sunnhets-tilstand og populasjonsdynamikk.

Stoffet er hentet fra

NINA Oppdragsmelding 147

Thrine Moen Heggberget,
Kristian Overskaug,
Ingrid Skagen, Kjell-Erik Moseid:

«Innsamling av fredet fallvilt. Årsrapport for 1991 med resultater fra oter-innsamlingen i 1978-90.»

BESTILLING: NINA Oppdragsmelding 147 kan bestilles fra NINA v/informasjonsjefen. Porto/eksp. kr.50,-.